

*Azərbaycan xalqının ümummilli lideri
Heydər Əliyevin 90 illik yubileyinə həsr olunur*

KAMRAN İMANOV

**ERMƏNİ MÜƏLLİFLƏRİNİN
KİTABLARINDAKI UYDURMALARA
“MÜƏLLİFLİK HÜQUQU”**

**«АВТОРСКОЕ ПРАВО» НА
ИЗМЫШЛЕНИЯ В КНИГАХ
АРМЯНСКИХ АВТОРОВ**

Вакı – 2018

Kamran İmanov,

Azərbaycan Respublikasının Əqli Mülkiyyət Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri.

**Erməni müəlliflərinin kitablarındakı uydurmalara
“müəlliflik hüququ”. «Авторское право» на
измышления в книгах армянских авторов. Bakı, 2018**

Bu kitabça Azərbaycan Respublikasının Əqli Mülkiyyət Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri Kamran İmanovun Müəllif Hüquqları Agentliyinin təşkilatçılığı ilə 23 aprel 2013-cü il tarixində keçirilən “Erməni müəlliflərinin kitablarındakı uydurmalara “müəlliflik hüququ” mövzusunda simpoziumda etdiyi çıxış sözü və “Erməni müəlliflərinin kitablarındakı uydurmalara “müəlliflik hüququ” adlı prezentasiya əsasında hazırlanmışdır.

© Azərbaycan Respublikasının Müəllif Hüquqları Agentliyi,
2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018

© Azərbaycan Respublikasının Əqli Mülkiyyət Agentliyi,
2018

Mündəricat

	Çıxış sözü	5
Часть I	«Армини» что означает: географический топоним (хороним) или национальный (этнический) этноним и его происхождение	14
Часть II	Как и когда Хайи стали Армянами	17
Часть III	Когда ассимилировались Кавказские Албанцы? Албанцы одни из предков азербайджанского народа	21

ÇIXIŞ SÖZÜ

Hörmətli xanımlar və cənablar, dəvət olunmuş qonaqlar və media nümayəndələri!

23 aprel UNESCO tərəfindən elan edilən və 1995-ci ildən başlayaraq, 17 ildir ki, təntənəli qeyd olunan Ümumdünya Kitab və Müəlliflik Hüququ Günüdür. Azərbaycanda Kitab və Müəlliflik Hüququ Günü 1997-ci ildən başlayaraq, ənənəvi şəkildə qeyd edilir və müxtəlif tədbirlər ilə müşahidə olunur.

Hörmətli dostlar!

Bugünkü simpozium Ulu öndər Heydər Əliyevin 90 illik yubileyi ərəfəsində keçirilir və onun unudulmaz xatirəsinə həsr olunur. H.Əliyev Azərbaycanın müəllif-hüquq sisteminin Müəllifi və Yaradıcısıdır. Məhz ümummillilərin uzaqgörənliyi sayəsində 1993-cü ildə mərkəzi icra hakimiyyəti statusunda Müəllif Hüquqları Agentliyi yarandı və 1996-cı ildə müstəqil Azərbaycanın ilk əqli mülkiyyət üzrə «Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında» Qanunu qəbul olundu və beləliklə, Azərbaycanın Əqli mülkiyyət sisteminin beynəlxalq səviyyəyə ucaltmasına yol açıldı.

Qanunun bir incə məqamı da ondan ibarətdir ki, ictimai varidətdə sayılan qeyri-maddi mədəni irsimizin inciləri – ənənəvi mədəni nümunələr (folklor nümunələri) və ənənəvi biliklərin hüquqi qorunmasına şərait yaradıldı. Ulu öndərin tövsiyələri sayəsində Avropa məkanında ilk dəfə olaraq, «Azərbaycan folklor nümunələrinin qorunması haqqında» Qanun layihəsi Agentlik tərəfindən hazırlanaraq, Milli Məclisdə 2003-cü ildə qəbul edildi və Heydər Əliyev tərəfindən imzalandı. 2002-ci ildə isə «İnteqral sxem topologiyalarının hüquqi qorunması haqqında» Qanun qüvvəyə mindi.

Cənab Prezident İlham Əliyevin tapşırıqlarına əsasən, sadalanan Qanunlarda müasir dəyişikliklər və əlavələr aparıldı. Bununla yanaşı, müəllif-hüquq qanunvericiliyi zənginləşərək, «Məlumat toplularının hüquqi qorunması haqqında» Qanun 2004-cü ildə, «Əqli mülkiyyət hüquqlarının təminatı və piratçılığa qarşı mübarizə haqqında» Qanun 2012-ci ildə qəbul olundu.

Beləliklə, Ulu öndər bünövrəsi qoyulan və dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin layiqli düşünlü davamçılıq siyasətinin nəticəsi kimi Azərbaycanın müəllif-hüquq sistemini beynəlxalq ekspertlərin rəyinə əsasən MDB məkanında ən inkişaf etmiş sıralara daxil və nümunəvi sistem kimi qəbul etdirildi. Bu sistemin gələcəyi cənab Prezident İlham Əliyev tərəfindən imzalanmış «Azərbaycan 2020: Gələcəyə baxış Konsepsiyası»nda özünəməxsus yeri mövcuddur.

Bir vacib, xalqımızın taleyüklü məsələyə də diqqət yetirək: Ulu öndərin 1998-ci ildəki Fərmanı ilə «Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında» sənəd imzalandı, 31 mart Soyqırımı Günü elan edildi və bununla ilk dəfə olaraq, rəsmi dövlət sənədində «böyük Ermənistan» xülyası ifşa edilərək, Azərbaycan xalqına qarşı yeridilən fiziki və mənəvi terror, torpaqlarımızın zəbt edilməsi və tariximizin saxtalaşdırılması, mədəni irsimizin mənimsənilməsi beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırıldı. Fərmanın icrası ilə bağlı 15 ilini qeyd edən bu tarixi sənəddə geniş tədbirlər çərçivəsində erməni uydurmalarının ifşa edilməsi ilə bağlı tədqiqat işlərinin aparılması qarşımızda duran daimi vəzifədir. Siz bu gün belə təqdimatlarla tanış olacaqsınız.

Hörmətli simpozium iştirakçıları!

«Kitab», «Müəllif» və «Müəlliflik hüququ» anlayışları yaranan andan təmasda olub. «Yaradıcıdan, müəllifdən – əlyazmaya, kitaba» «əlyazmadan, kitabdan – müəlliflik hüququna» - bu tellər, üzvü əlaqələr bir tərəfdən tarixi ar-

dıcılığı, digər tərəfdən isə müəlliflik hüququnun yaradıcılıqdakı əhəmiyyətindən kəsb edir.

Hörmətli dostlar!

Hər şeyin başlanğıcı insanın tükənməz təbii resurslarından irəli gələn yaradıcılığıdır, əqli fəaliyyətidir. Onların nəticələri obyektivləşərək, maddi daşıyıcıda əksini taparaq, yazıya, kitaba çevrilir. Odur ki, insan yaradıcılığının təsviri olan hər şey kitabdan başlayır və hər şey də kitabdır. Bugünkü rəqəmli dünyanın köklü dəyişikliklərinə baxmayaraq, kitab haqqında təriflər və müdrik kəlamlar səngimir. Dahilər, Nizamidən «tükənməz mənəvi qida», Şekspirdən «tacdan qiymətli», böyük Sabirdən «ilk dostun», maarifçi-alim Zərdabidən «qiymətli dəfinə» adlandırılan kitab həqiqi mənada Volterin sözləri ilə «ocaqlarımızdakı oda bənzəyir: qonşudan götürüb, özümüzdə yandırır, digərlərinə veririk və beləliklə, onlar hamıya məxsusdur».

Müəlliflik hüququna gəldikdə, qeyd etməliyəm ki, təbiətdə hüquq, o cümlədən müəlliflik hüququ yoxdur, yaradıcılıq nəticələrinə müdaxilə edilən müəlliflik hüququ törəmədir, sonrakıdır, tarixidir. Çünki bu hüquq ünvanlıdır, folklor, anonim əsərlərdən fərqli olaraq, konkret müəllifə yönəlir və müəllifin heç bir kəsdən asılı olmayaraq orijinal ifadə olunan əsərinin ideyasının keşiyində durur, onu qoruyur.

Müəlliflik hüququnun və müəllif anlayışının tarixinə nəzər salaraq, kitabın təşəkkül tarixini unutmamalıyıq, bu təşəkküldə yazını, əlifbanı və yazı daşıyıcıları amillərini xüsusi qeyd etməliyik. Yazının piktroqrafik, ideoqrafik, sillaloqrafik və nəhayət, əlifbaya gətirən fonografik növünü xatırlamalıyıq. Əlifba ilə yanaşı, daş, gil, lövhə, ağac, papirus və perqamentdən keçən yolun kağız kimi maddi daşıyıcı ilə nəticələnməsini qeyd etməliyik. Beləliklə, əlifba ilə kağız, əlyazmalara, əlyazma kitabların genişlənmə-

sinə yol açaraq, Yaxın Şərqi mədəniyyətini «divan», «külliyyat» «şərh», «risalə», «dərslik» və s. əlyazma kitabları ilə zənginləşdirmişdir.

Qədim əlyazmalar öz növbəsində xəttatlar vasitəsilə çoxaldılaraq, bu kalliqrafların köçürdüyü nüsxənin «buraxılış» məlumatları ilə, yəni qədim kitabın kim tərəfindən sifariş edildiyi, nə vaxt, harada və kim tərəfindən üzünün köçürüldüyü məlumatların göstərilməsi ilə nəticələnir. Azərbaycanda qədim və nadir əlyazma kitablardan saxlanan 1200 illik yaşı olan Əbu Əli Sinanın «Qanun Fittib» əsərinin 1141-ci ilin nüsxəsi, XV-XVI əsrlərdə üzü köçürülmüş Xaqani və Nizaminin nəfis külliyyatları, Nəsrəddin Tusinin, Nəsimi və Fizulinin, Firdovsi, Xəyyam, Sədi, Hafiz, Məhsəti Gəncəvi, Təbrizi, Naxçıvani, Beyləqani, Cami və s. klassiklərin əsərləri əlyazma fondumuzun incilərindəndir.

Azərbaycanda əlyazma kitabın təşəkkülündən irəli gələn müəlliflik hüququnun da kökləri həmin qədim dövrlərə, o zamankı əsərlərin ibtidai-təbii-anonim, yazıların Yaradıcı Tanrıya məxsusluğu getdikcə müəlliflik şəxsiyyəti ilə əvəz olunmağa başlanmışdı. Şifahi xalq yaradıcılığı, folklor nümunələrinin yazıya alınması ilə yanaşı, öz müəlliflərinin adlarını qoruyub saxlayan əsərlər də meydana çıxdı. Bunların bariz nümunələri kimi, son araşdırmalara əsasən, eramızın ilk əsrlərindən bəhs edən «Kitabi-Dədə Qorqud», Xaqaninin, Nizaminin əsərləri göstərilə bilər. Əgər Qərb Avropasında o zamankı müəlliflər kütlə qarşısında əsərlərini oxuyub, sonra isə orijinaları «əlyazma çapı» agentlərinə çoxaltma məqsədilə verərək, sifariş olunan və köçürülən nüsxələrində öz adlarını saxlaya bilirdilərsə, həmçinin təhsilsiz trubadur, menestrellər öz əsərlərinə müəllifliyini saxlamaq üçün peşəkar yazanlara onları diktə edirdilərsə, orta əsr Azərbaycanında azərbaycanlı müəlliflər – ozan-aşıqlar, öz müəllifliklərini əbədiləş-

dirməyin orijinal formasını tapdılar və bu, bütün Şərqə yayıldı. Yaradıcının əsl adı və poetik ləqəbi hökmən şerin – nəğmənin son beytinə, «tapşırma»ya salınırdı. Müasir müəlliflik hüququ terminologiyası ilə ifadə etmiş olsaq, bu müəllifin şəxsi hüquqlarının qorunmasının bir forması idi. Tapşırmadan mənimsəmələr və ya onun dəyişdirilməsi adi mülki hüquqla – adətlə təqib edilirdi və plagiatçılıq edən şəxslər ictimai nifrətə məruz qalırdılar.

Bugünkü müəllif hüququ ənənəsində müəllifin əmlak hüququ kim tanıtılan o vaxtlar mesənətçilik xarakteri daşıyırdı. Vergili, Horatsi, Marsial öz himayədarlarının – mesenatların maddi köməyi ilə yazıb-yaratdıqları kimi böyük Azərbaycan memarı Əcəmi Naxçıvani də özünün ən gözəl əsərlərini Azərbaycan Atabəylərinin sifarişi və himayəsilə yaratmışdı. Azərbaycan Şirvanşahları Seyid Yəhya Bakuvi kimi görkəmli alim-filosof, Xaqani və Fələki kimi məşhur şairlərə himayədarlıq edirdilər. Dahi Nizami Gəncəvi özünün «Xosrov və Şirin» poemasına görə böyük hökmdar Qızıl Arslan tərəfindən xüsusi bəxşişlə mükafatlandırılmışdı.

Məlumdur ki, Şərqdə intibah dövrü sayılan XII əsr həmin zamanda Azərbaycanın kitab mədəniyyətində ən maraqlı dövr olmuşdu və burada dahi Nizaminin rolu danılmazdır. Gözəl xəttat və məşhur ustad olan şair doğma Gəncə şəhərini əlyazma kitab emalatxanalarına və kitabxanalarına çevirərək, evlərdə şəxsi kitabxanaların yaranmasına böyük təkan vermişdi.

Qutenberqin XV əsrdə çap üsulunun kəşf etməsi kitabların sayının sürətlə artmasına və yeni nəşir təbəqəsinin yaranmasına səbəb oldu. Bununla belə həmin dövr müasir müəlliflik hüququnun formalaşmasının başlanğıcı hesab edilir.

Azərbaycanın Ağqoyunlu və Səfəvilər dövlətlərinin Qərbi Avropa ölkələri, xüsusilə də Venesiya Respublika-

sı ilə xarici əlaqələri sayəsində 1594-cü ildə Romada «Mediçi» məntəqəsində ilk azərbaycanlı müəllifin kitabı çap üsulu ilə nəşr olundu. Bu kitab böyük Azərbaycan alimi Nəsrəddin Tusinin, XIX əsrin sonlarınaqə Asiya və Şərğ ölkələrində həndəsə və cəbr fənləri üzrə ən yaxşı dərslük hesab edilən və əlyazması halında hələ 1248-ci ildən mövcud olan «Təhriri-İqlidis» əsəri idi. Bu əsər sonralar 1598-ci ildə, latın dilinə çəvrildikdən sonra isə 1657-ci ildə Londonda təkrar nəşr olundu və lap bizim dövərə qədər Avropa məktəblərində ondan dərslük kimi istifadə edilirdi.

Nəşr olunan Azərbaycanın ilk kitabları sırasında ana dilimizdə «Kitabi-Dədə Qorqud» da var idi.

XVII əsrdən, şrift üsulu ilə kitab nəşrinin fəal inkişaf etdiyi Səfəvilər dövründən Azərbaycanda müəlliflik hüququ müasir mənada qəbul edilməyə başlanmışdı və onun tənziqlənməsi adi hüquq çərçivəsində həyata keçirilirdi. Litoqrafiya üsulu ilə buraxılan ilk kitab isə 1812-ci ildə Təbrizdə hazırlanmışdı.

Hörmətli yığıncaq iştirakçıları!

UNESCO-nun Baş direktoru, xanım İrina Bokovanın Kitab və Müəlliflik Hüququ Günü ilə bağlı müraciətində qeyd olunur ki, «kitabların forma və məzmununun çoxçəşidliyi bilik artırma mənbəyi olaraq, mədəniyyətin simasızlığına yol vermədən müvafiq dövlət siyasəti vasitəsilə dəstəklənməlidir. Bu cür bibl (kitab) müxtəlifliyi bizim varlığınıq olaraq, kitabı yalnız fiziki obyektə deyil, bəşəriyyətin ən dahi ixtirasına çəvirir, zaman və məkan sərhədlərini aşaraq, ideyalar, biliklər mübadiləsinə çəvirir».

Bu doğrudan da belədir. Bununla yanaşı, mədəniyyət mübadiləsi və qarşılıqlı zənginləşmə millətin həyat tərzində və birgə yaşayış bacarığında öz əksini tapmalıdır. Böyük fəlsəfəçi-alim, Nobel laureatı Fridrix fon Xayekin sözləri ilə desək, «İnsanları cəmləşdirən, həyatını müm-

kün edən onların fəaliyyətinin nizamlanmasıdır, vərdişlərinin düşünülmüş qayda-qanunlarla əvəz edilməsi və hüquqi normalara riayət edilməsidir». Siyasi mifologiya və tarixi uydurmalar, digər xalqın torpaqlarına və mədəni irsinə iddialar, etnik təmizlənməyə və ksenofobiyaya çağırışlarla dolu kitablar mədəni mübadilənin, qarşılıqlı zənginləşmənin əksinə işləyir.

Bədnam qonşularımızın millətçi müəllifləri tərəfindən yazdığı kitablar bu qəbildəndir. Burada məşhur Lixtenberqin sözlərini xatırlatmaq istəyirəm: «İnsanlar necədirlər, yazdığı kitablar da elədir».

Dövlət başçımız cənab İ.Əliyevin qeyd etdiyi kimi, «Təcavüzkar erməni millətçiləri xalqımıza qarşı iki yüz ilə yaxın bir müddətdə soyqırım siyasəti həyata keçirmişdir. Azərbaycanlıları tarixi torpaqlarından sıxışdırıb çıxarmaq, bu ərazilərdə mifik «böyük Ermənistan» yaratmaq məqsədi ilə Azərbaycan və türk xalqları on illər boyu müntəzəm surətdə ermənilərin ideoloji, hərbi və mədəni təcavüzünə məruz qalmışdır. Xalqımızın tarixi kobud surətdə saxtalaşdırılmış, mədəniyyətimiz, toponimlərimiz ermənilər tərəfindən özünü küləşdirilmişdir...».

Azərbaycan xalqının mədəni irsinin yüz illər boyunca ermənilər tərəfindən «Gəldim, gördüm, ... mənimsədim» sxemi üzrə oğurlanması onların torpaqlarımıza olan ərazi iddiaları ilə sıx bağlıdır. «Böyük Ermənistan» haqqında mifin reanimatorlarının niyyətləri kifayət qədər aydındır: gəlmə etnos olan ermənilər onlara məxsus olmayan torpaqlara aid ərazi iddialarının «əsaslandırılmasını» həmin torpaqların həqiqi sakinlərinə məxsus olan maddi və qeyri-maddi irsin qavranılması, mənimsənilməsi və erməniləşdirilməsi ilə əlaqələndirirlər. Ermənilərin əqli və maddi-mədəni oğurluqları tarixi-coğrafi uydurmalarla, özlərinə yalançı tarix formalaşdırmaqla və əlbəttə ki, Azərbayca-

nın və bütövlükdə bölgənin tarixini təhrif etməklə «dada gətirilir».

Bu yerdə bir haşiyyə çıxmaq və görkəmli tarixçi və coğrafiyaşünas, etnologiyanın banisi L.Qumilyevin məşhur bir fikrini misal gətirmək istərdik. O yazmışdır: “belə bir ifadə var: İndiyə sahib olan keçmişin sahibidir, keçmişə sahib olan – gələcəyin sahibidir”. Dərindən düşündə çox dəhşətli kəlamdır, xüsusən onun praktikada tətbiqi çox qorxuncdur. Səbəb və nəticə yerini dəyişir və tarix gəzəyən qıza, misalların məbləğinə çevrilir – onunla nəyi istəyirsən əsaslandır..., çox halda tarixə mif daxil edirlər, axı mif – uydurmadır, yalandan da pisdir. Bizi faktiki tarixi və faktları deyil, onun mifik şəkildə dərk edilməsini öyrənməyə məcbur edirlər. Tarix ..., yalan məlumat verməyə başlayır... Bəzən tarixdən mənəvi fayda almağa cəhd edərək, ondan birbaşa səmərə tələb edirlər. Onda isə maddi iddialar, millətçi ambisiyalar tarixlə əsaslandırılır... Ondan (tarixdən) bütün mifoloji cəfəngiyatı, öncədən məlum olan yanlış fikrə əsaslanmanı və keyfiyyətə qiymətləndirməni tullamaq lazımdır”.

Həqiqətən, erməniçilik tərəfindən tarixin bugünkü uydurmalara münasibətdə bu sözlər çox aktual səslənir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev informasiya və əks-təbliğat işinin qurulmasında bu erməniçilik amilin nəzərə alınmasına, dünya ictimaiyyətinin və siyasi dairələrin diqqətini cəlb etmək üçün daha genişmiqyaslı və müntəzəm tədbirlərin həyata keçirilməsinə çağırılmışdır. Yalnız Azərbaycan xalqının müdafiəsi naminə deyil, bütövlükdə saxta erməni təbliğatını ifşa etmək vəzifəsi qoyulmuşdur.

“Mən dəfələrlə demişəm və yenə təkrar etmək istəyirəm ki, biz təbliğat hücumuna keçməliyik”. Cənab Prezidentin tapşırığına riayət edərək, bu gün bir sıra çıxışlarda

erməni təbliğat maşınının bir neçə «nüsxələri» ifşa olunacaq.

Biz öncədən bir qısametrajlı film ilə də tanış olacağıq. Beləliklə, giriş sözümlü bitirərək, qeyd etməliyəm ki, saxtaçılıq yolu ilə qonşularının hesabına «böyük Ermənistan» və «böyük erməni mədəniyyəti» xülyası ilə yaşayanlara məşhur ingilis fəlsəfəçisi və hüquqşünası ideoloji liberalizmin və analitik liberal hüquq məktəbinin banisi İyereymiya Bentamın XVIII əsrdə dediyi sözləri xatırlatmaq yerinə düşərdi: «Prinsiplərə riayət etməkdən imtina edən xalqlar gec-tez gücə tabe olmalıdırlar».

Ulu öndərin sözü ilə desək, “Azərbaycan xalqının mənəviyyatına, milli qüruruna və mənliliyinə yönəlmiş böhtanlar”a biz “qiymət vermək borcunu tarixin hökmü kimi qəbul edirik”.

Təşəkkür edirəm!

«Авторское право» на измышления в книгах армянских авторов

Часть I

«Армини» что означает: географический топоним (хороним) или национальный (этнический) этноним и его происхождение

А. Армини – топоним (хороним)

1. Биситунская надпись: Арми(а/е)ни = «верхняя (высокая)» страна (520 г. н.э) как синоним Урарту.

2. Урартийская надпись: «Арме» – область на востоке Малой Азии, в бассейне верхний течений рек Тигр и Евфрат (VII в. до н.э.).

3. Древнееврейские писания, клинописи Ассирии и Вавилона, тексты древней Персии и Греции: «r-r-t» не Арарат, а «Уру-Урту» или «Уру-Артри», что означает «верх», «высота», «верхняя земля», «высокогорье» - это название территории Урарту и частично Манны.

4. Страбон (география): Арми / Арим – в Киликии (не случайно в провинции Караман, Турции есть город Ерменак).

5. Проф. И.Дьяконов: 1-ая Армани находится на границе Ассирии и Вавилона и называется Угар-Салли; 2-ая – Армани (Хольван) есть территория в горах у одного из притоков реки Дияла.

6. Проф. Г.Гейбуллаев: «Арминия» - название территории, сатрапии времен Ахеменидов.

7. М.Сади Кочаш: Территория [Армения] именовалась на различных языках по-разному: на ассирийском – Урарту, на иврите – Арарат, на арамейском Харминьян / Арминян, Хармени... объединяло эти названия то, что они никакого отношения к сегодняшним армянам и Армении не имели.

Б. Армини – этноним

1. Калисфен, Пиндар: Arim'ы жили у горы Калика (Киликия), отсюда и название соседних гор – Arim'ы.

2. Проф. J.Campbell: “Armi / Erme” – название одного из народов Наири происходивших от туранцев Хатти.

3. Проф. Ф.Агасиоглу: Страна Арме из Эблаистских текстов находилась в Митанни. “Арман / Ермен” – название одного из туранских (прототюркских) племен из объединения Митанни на территории Восточной Анатолии (ар-ман, тюрк-ман, ку-ман, кара-ман...) и связаны с субарейцами.

В. Происхождение терминов «Армения» и «Армяне»

1. Проф. J.Campbell: Названия «Армения» происходит от этнонима Arima / Arimi / Erme из народа Наири (часть Хатти), потомки библейских Asheroth (Ashashtari), Египтяне – Naharaim из Месопотамии, Иврит – Aram Naharaim, Ассирийцы – Nairi, Геродот – Neuri (Невры) из Саков, в Италии – Naharcer (часть Этрусков), в Испании (Наварра) – Navarrese, связаны с Ливийцами и народом Khubur = Субары.

2. Проф. Р.Ф.Бёртон: “Arum” / “Harum” / “Арума” связано с Палестиной и проживавшими там Хатти.

3. St.-Martin, Esad Uras: «Армения» происходит от термина Агам, означающего «высокое», является топонимом и первоначально Хайи не имели к нему отношения.

4. Армянские источники (опираясь на М.Хоренского): Происхождение «Армения» и «Армяне» от имени Арменак, т.е. эпоним [ИКС: Арменак = Арман – ок, т.е. племя Арман].

5. Неармянские источники: Пришедшие с Балкан армяне (хайи) заселили землю Арме, позже названную Хаяса. Насельников этой территории (хатти, хетты, хурриты, алароди-урартийцы, кимеры, саки и др.) Арамеи на семитском языке называли «Армина» от Арме, Урарты на языке Хурри «Армини» (со временем название перешло на Хайев).

Вывод: Арме, Armini – этнотопоним туранского происхождения, не имеющий никакого отношения к Хайам – нынешним Армянам.

Часть II

Как и когда Хайи стали Армянами

А. Термины Хайи и Хайастан (эндотопоним и эндохороним Армян (Хайев))

1. **И.Дьяконов:** «Хайи никогда не называли себя «армянами».

2. **И.Шопен:**

2.1. Армяне и Хайи имеют разное происхождение, первые восходят к пеласгам (древние ионийцы и далее этруски), вторые – семиты, Армяне по происхождению близки к Парфянам (Арсакиды, Саки).

2.2. Ученые по непонятной причине смешали Хайев и их родину Хайастан с Армянами и Арменией. Армен пришел с севера, он горец из рода Иафета (мадий, ашкеназ, гомер, торк и т.д.), Хайк (Гайк) и Хайи – с юга, они из рода Сима.

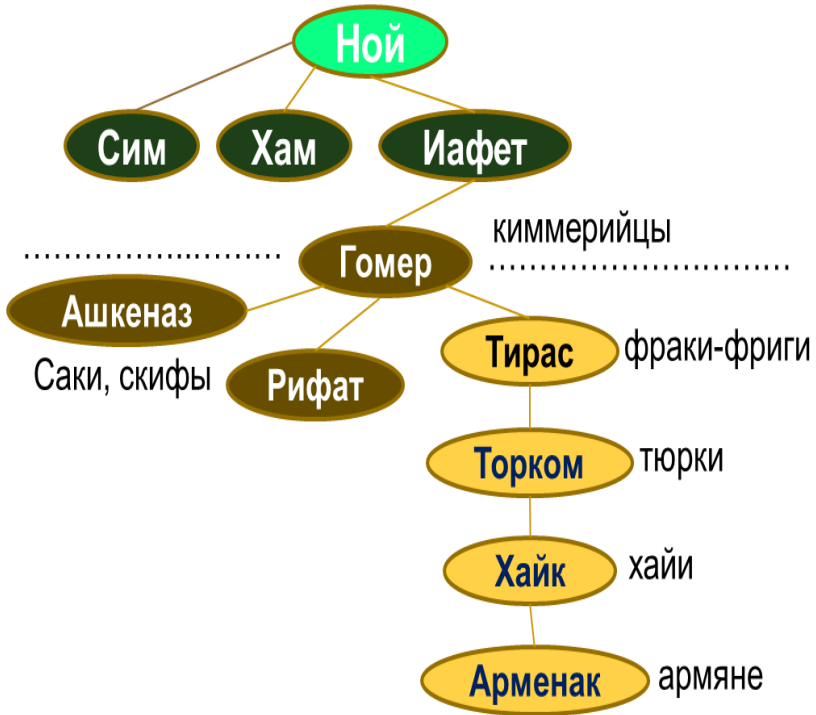
2.3. «От Армян, Парфов, Хайев и Евреев произошел смешанный народ, потерявший свою типичность» родное название.

Б. «Изменения и дополнения М.Хоренского»

1. Таблица народов по Библии

2. Изменения в Библии

Фантомы: Хайк и Арменак

Изменения: Торком = внук Гомера

Причины: Ашкеназ, Агафангел (III-IV в.),
Малые Арсакиды из корня Торгома,
связь Тираз, Ашкеназ, Торком, Хайк,
Арменак

Выводы:

1. Географический термин «Арми» от племен Arimai (Хатти) → в эпоху Геродота Хороним Арман / Эрмен (Арманийа) административного значения → в эпоху христианства Арман / Эрман / Эрмен конфессиональное значение (христианин).
2. Хайи стали приобретать этноним «армян» после христианизации.
3. Принявшие христианство григорианского Толка все насельники Восточной Анатолии (Арманийа) имели право именоваться Арман, включая Кавказских Албанцев.

Часть III

Когда ассимилировались Кавказские Албанцы?

Албанцы одни из предков азербайджанского народа.

1. Точка зрения армянских ученых:

а) Албания = «восточная окраина Армении (не было Албанской государственности)»;

б) Если и была Албания, то ее население было полностью григорианизировано и арменизировано к VII веку, но не позднее XI века, т.е. до сельджуков;

в) Албанский этнос вообще деэтнизировался, т.е. стал армянским к моменту распада княжества Хасан Джалала (XV век)

г) Албаны ≠ предки азербайджанцев (г. Свазян, 2008).

2. Павел Флоренский: известный математик и богослов; Дата и место рождения: 9 января 1882 г., г. Евлах; Дата смерти: расстрелян на Соловках в 1937 г.

А. «Мнимости в геометрии»: мнимость и сны, видения, загробная жизнь, $c = 300000$ км/сек, масса $=\infty$, время и пространство = 0, свет > скорости света = дух, царство Бога, реальность → мнимость, и наоборот, скорость света = граница между миром земным и миром небесным. Трехмерный объем Вселенной сферически выгнут в четырехмерном пространстве – времени.

Пример: Великий Низами – «вознесение Пророка» («Сокровищница тайн»).

Б. «Детям Моим. Воспоминания прошлых дней» (М., Моск. раб., 1992) (написано 1916-1925 гг.)

Отец – Ал. Флоренский, русский, православный, инженер-строитель Закавказской железной дороги.

Мать – Ольга (Соломия) Сапарова родом из именитого карабахского меликского рода. Год рождения: 1859.

П.Флоренский: «Сапаровы были в числе нескольких армянских родов, относившихся к неоднородной и этнически плохо промешанной массе насельников Армении, к той ветви, которая самими армянами называется «албаной». Это ответвление древнейших насельников средиземноморского бассейна, так называемой средиземноморской расы. В качестве этнической подстилки эта раса легла в догомеровской Греции. В более чистом виде остатки ее дали древнейшие племена мидийцев и фригийцев. Углубляясь к северо-востоку, они частью смешались с окружающим приараратским населением, частью же сохранились тут этническими конкрециями. Одна из таких конкреций сохранилась до раннего средневековья у берегов озера Гокчи [Севан] и около этого времени, теснимая каким-то нашествием, продвинулась еще севернее, в нынешнюю Елизаветпольскую губернию [Гянджа]. Там образовалось пять самостоятельных областей или меликств, впоследствии подпавших вассальной зависимости Персии, затем Турции...».

П.Флоренский: «...в семье не говорили о Боге: «К неприличному относилась религия и все с нею связанное... О религии у нас никогда не говорилось ни слова, ни за, ни против, ни даже повествовательно, как об одном из общественных явлений». «Но отцу были чужды и вялый атеизм и воинствующие безбожники». «...Но все же в отце, не сознаваемая им и

где-то глубоко была заложена склонность к Церкви... в своей боязни религиозной определенности отец (руководствовался) побуждениями более частными: семейные обстоятельства были источником их. Эти обстоятельства заключались в различии исповеданий, к которым по рождению принадлежали мои родители... Он не проявлял своей принадлежности к Православной Церкви из боязни хотя бы тончайшим дуновением холодного ветерка напомнить о своем православии маме; а мама старалась воздать ему тою же деликатностью и поступала так же в отношении Церкви Армяно-григорианской».

В этой книге П.Флоренский пишет, что мать не только сторонилась Церкви, но и не желала сказать что-либо по-армянски, но считал ее этнической армянкой, а весь род Сапаровых армянским.

Ф.Мамедова: П.Флоренский: «...албанские меликства неправоммерно считает армянскими. Необходимо принять во внимание время написания Флоренским. Это первая четверть XX в. – 1923 г., когда албаны были уже деэтнизированы после 1828-1836 гг., когда часть исламизировалась-тюркизировалась-азербайджанизировалась, а оставшаяся часть, приняв православие – грузинизировалась, а часть – насильственным путем, приняв григорианство, подчинившись Армянской Эчмиадзинской Церкви, стала считаться армянами, арменизировалась. Часть Сапаровых была арменизирована, подчинившись Армянской григорианской Церкви, а часть исламизировалась и этнически считалась азербайджанцами-татарами (под фамилией Сафаровы). Но процесс этот был очень болезненным, сложным, не только для Сапаровых, что наглядно видно на примере первого поколе-

ния (после подчинения Армянской Церкви), матери Павла Флоренского Ольги Павловны».

В. «Генеалогические исследования» (писалось в 1916-1924 гг. и впервые публикуется) («Сапаровы, Мелик-Бегляровы, Паатовы, Шавердовы, Алихановы, Шадиновы, Кн. Черкезовы»).

«Сапаровы-выходцы из Карабаха в XVI в. В Карабахе случилась чума, и они выселились в селение Болнисе Тифлисской губернии со своими крестьянами...». «По окончании чумы почти все вернулись в Карабах, часть же осталась в Грузии, а именно 3 брата. От них по их прозвищам произошли три родственные фамилии: Сапаровых, Паатовых, Шавердовых. Сапаровы затем переселились в Сигнах, Кахетия в подаренное имение Карагач».

Начаты в 1915 г. «Заметки о матери»: «Главное родословие Мелик-Бегляровых записано в Талышинском Евангелии IX в., на первых листах. Евангелии это хранилось в родовой Церкви Мелик-Бегляровых, на горе Хореке, где до сих пор стоят развалины их замка...», они были выкрадены крестьянами», «строгие приказания Католикоса Армянского и даже отлучения от Церкви не были достаточно сильны, чтобы заставить это семейство [крестьянское] вернуть Церкви...». Есть еще запись истории Мелик-Бегляровых – в Болнисском Евангелии, хранящемся в Церкви это села».

В «Заметках к биографии П.Г.Сапарова» (около 1923 г.): **История рода** записана в Шулаверском рукописном Евангелии, святыне местного края. Это Евангелие оковано заново Павлом Герасимовичем Сапаровым... [дед Флоренского, отец его матери]...

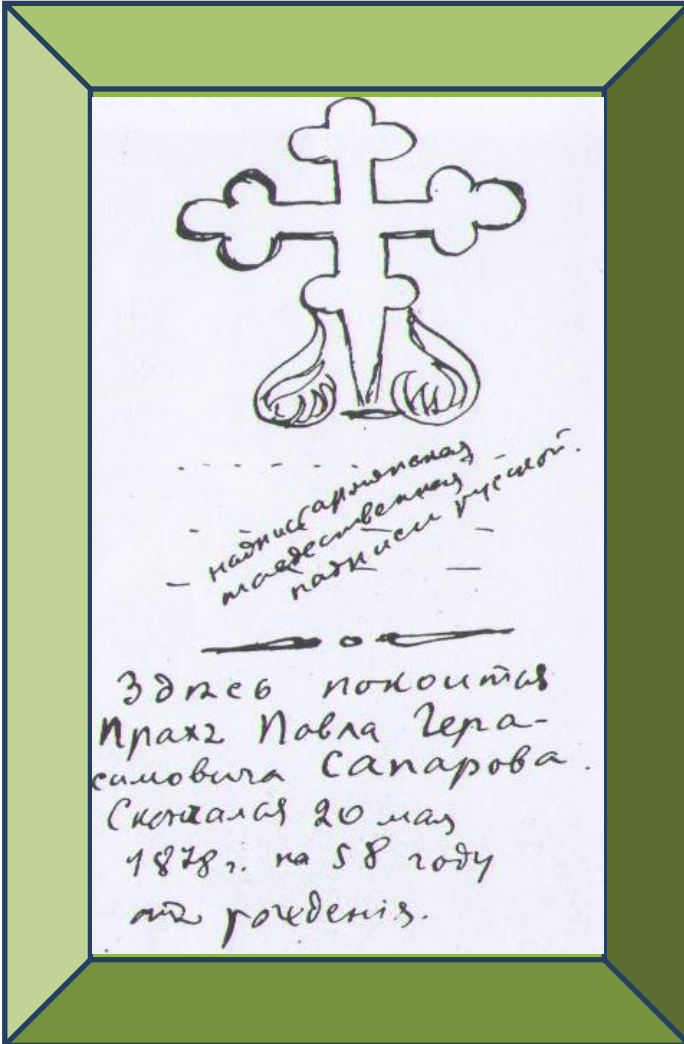

Вместо фамилии Мелик-Бегляровы возникла из этой ветви фамилия Сапаровы, данная грузинами. «Сапари» значит «щит» или «защита» (ИКС: По тюркски-азербайджански «sîrəg» (сипэр – щит, защитная ограда).

Главный вывод, сделанный П.Флоренским в поздних записках: «Карабахские армяне – собственно, не армяне, а особое племя удины, родственники, быть может, лезгинам: в древности они назывались албанцами, а армяне зовут их ахаване». «Они жили первоначально около озера Гокчи. Теснимые с юга, они переселились в Карабах, вместе с князьками своими, носившими родовое имя Бегляровых, по имени своего легендарного предка Беглара. Но и в Карабахе они держались замкнуто, не смешиваясь с окружающим населением. Этим, между прочим, объясняется, что Мелик-Бегляровы женились на девицах или родственных или вышеуказанных трех фамилий. Карабахские армяне сохранили особое наречие и особые нравы. Титул меликов Бегляровы получили от турецкого правительства».

2 фута 1/8

5
ф
у
н
т
о
в

5
ф
у
н
т
о
в

2 фута

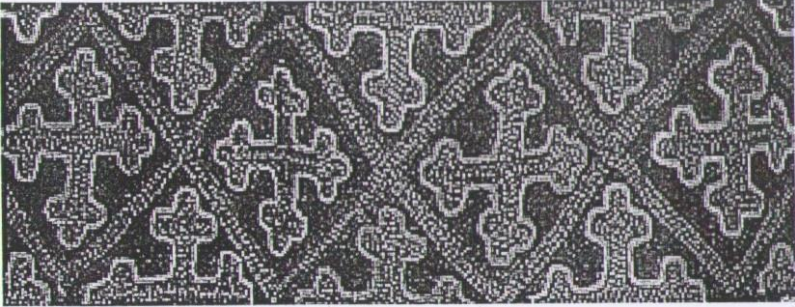
Вид могильной плиты П.Г.Сапарова

Кабала

Казахстанский ковер

Azərbaycan Respublikasının Əqli Mülkiyyət Agentliyində
hazırlanmışdır.

Подготовлено в Агентстве Интеллектуальной
Собственности Азербайджанской Республики.